

«DE POBRES, EN TENIU SEMPRE AMB VOSALTRES» (Mc 14,7)

Missatge del papa Francesc per a la V Jornada Mundial dels Pobres

14 de novembre de 2021, diumenge XXXIII del temps ordinari

1. «De pobres, en teniu sempre amb vosaltres» (Mc 14,7). Jesús va pronunciar aquestes paraules en el context d'un àpat a Betània, a casa d'un tal Simó, anomenat «el leprós», uns dies abans de la Pasqua. Segons narra l'evangelista, una dona va entrar amb una ampolleta d'alabastre plena d'un perfum molt valuós i la va buidar sobre el cap de Jesús. Aquest gest va suscitar una gran sorpresa i va provocar dues interpretacions diferents.

La primera va ser la indignació d'alguns dels presents, inclosos els deixebles, que, considerant el valor del perfum —uns 300 denaris, equivalents al salari anual d'un obrer— van pensar que hauria estat millor vendre'l i donar als pobres el que s'hagués recaptat. Segons l'Evangelí de Joan, va ser Judes qui es va fer intèrpret d'aquesta opinió: «Per què no venien aquest perfum per tres-cents denaris i donaven els diners als pobres?» I l'evangelista assenyalà: «Això ho va dir no perquè s'interessés pels pobres, sinó perquè era un lladre i, com que tenia la bossa dels diners, robava el que hi tiraven» (12,5-6). No és casualitat que aquesta dura crítica surti de la boca del traïdor, és la prova que els qui no reconeixen els pobres traeixen l'ensenyament de Jesús i no poden ser els seus deixebles. Referent a això, recordem les paraules contundents d'Orígenes: «Judes semblava que es preocupava pels pobres [...]. Si ara encara hi hagués algú que tingués la bossa de l'Església i parlés a favor dels pobres com Judes, però després prengués el que hi possessin a dins, aleshores que tingui la seva part com Judes» (Comentari a l'Evangelí de Mateu, XI, 9).

La segona interpretació la va donar Jesús i permet captar el sentit profund del gest realitzat per la dona. Ell va dir: «Deixeu-la! Per què la molesteu? Ha fet amb mi una bona acció» (Mc 14,6). Jesús sabia que la seva mort era a prop i va veure en aquest gest l'anticipació de la unció del seu cos sense vida abans de ser dipositat en el sepulcre. Aquesta visió va més enllà de qualsevol expectativa dels comensals. Jesús els recorda que el primer pobre és ell, el més pobre entre els pobres, perquè els representa a tots. I és també en nom dels pobres, de les persones soles, marginades i discriminades, que el Fill de Déu va acceptar el gest d'aquella dona. Ella, amb la seva sensibilitat femenina, va demostrar ser l'única que va comprendre l'estat d'ànim del Senyor. Aquesta dona anònima, destinada potser per això a representar tot l'univers femení que al llarg dels segles no tindrà veu i patirà violència, va inaugurar la significativa presència de les dones que participen en el moment culminant de la vida de Crist: la seva crucifixió, mort i sepultura, i la seva aparició com a Ressuscitat. Les dones, sovint discriminades i mantingudes al marge dels llocs de responsabilitat, a les pàgines dels Evangelis són, en canvi, protagonistes en la història de la revelació. I és eloqüent l'expressió final de Jesús, que va associar aquesta dona a la gran missió evangelitzadora: «En veritat us dic que, quan l'evangelí serà anunciat per tot el món, també recordaran aquesta dona i explicaran això que ha fet» (Mc 14,9).

2. Aquesta forta «empatia» entre Jesús i la dona, i la manera com ell va interpretar la seva unció, en contrast amb la visió escandalitzada de Judes i altres, obre un camí fecund de reflexió sobre el vincle inseparable que hi ha entre Jesús, els pobres i l'anunci de l'Evangelí.

El rostre de Déu que ell revela, de fet, és el d'un Pare per als pobres i proper als pobres. Tota l'obra de Jesús afirma que la pobresa no és fruit de la fatalitat, sinó un signe concret de la seva presència entre nosaltres. No el trobem quan i on voldríem, sinó que el reconeixem en la vida dels pobres, en el seu sofriment i indigència, en les condicions a vegades inhumanes en què es veuen obligats a viure. No em canso de repetir que els pobres són veritables evangelitzadors perquè van ser els primers a ser evangelitzats i cridats a compartir la benaurança del Senyor i el seu Regne (cf. Mt 5,3).

Els pobres de qualsevol condició i de qualsevol latitud ens evangelitzen, perquè ens permeten redescobrir de manera sempre nova els trets més genuïns del rostre del Pare. «Els tenen molt per ensenyar-nos. A més de participar del *sensus fidei*, en els seus dolors coneixen el Crist sofrent. És necessari que tots ens deixem evangelitzar per ells. La nova evangelització és una invitació a reconèixer la força salvadora de les seves vides i a posar-los al bell mig del camí de l'Església. Som cridats a descobrir Crist en ells, a prestar-los la nostra veu en les seves causes, però també a ser els seus amics, a escoltar-los, a interpretar-los i a recollir la misteriosa saviesa que Déu vol comunicar-nos a través d'ells. El nostre compromís no consisteix exclusivament en accions o en programes de promoció i assistència; allò que l'Esperit mobilitza no és un excés d'activisme, sinó abans que res una atenció posada en l'altre "considerant-lo com un amb si mateix". Aquesta atenció amant és l'inici d'una veritable preocupació per la seva persona, a partir de la qual vull cercar efectivament el seu bé» (Exhort. ap. *Evangelii gaudium*, 198-199).

3. Jesús no sols està de part dels pobres, sinó que comparteix amb ells la mateixa sort. Aquesta és una lliçó important també per als seus deixebles de tots els temps. Les seves paraules «de pobres, en teniu sempre amb vosaltres» també indiquen que la seva presència enmig nostre és constant, però que no ha de conduir-nos a una habitud que es converteixi en indiferència, sinó a involucrar-nos en una compartició de vida que no admet delegacions. Els pobres no són persones «externes» a la comunitat, sinó germans i germanes amb els quals compartir el sofriment per alleujar el seu malestar i marginació, per a retornar-los la dignitat perduda i assegurar-los la necessària inclusió social. Per altra banda, és conegut que una obra de beneficència pressuposa un benefactor i un beneficiat, mentre que la compartició genera fraternitat. L'almoïna és ocasional, mentre que la compartició és duradora. La primera corre el risc de gratificar qui la realitza i humiliar qui la rep; la segona reforça la solidaritat i fixa les bases necessàries per tal d'assolir la justícia. En definitiva, els creients, quan volen veure i palpar Jesús en persona, saben on dirigir-se, els pobres són sagrament de Crist, representen la seva persona i remetent a ell.

Tenim molts exemples de sants i santes que han fet de la compartició amb els pobres el seu projecte de vida. Penso, entre altres, en el pare Damià de Veuster, sant apòstol dels leprosos. Amb gran generositat va respondre a la crida d'anar a l'illa de Molokai, convertida en un gueto accessible només per als leprosos, per a viure i morir amb ells. Es va posar mans a l'obra i va fer tot el possible perquè la vida d'aquells pobres, malalts i marginats, reduïts a l'extrema degradació, fos digna de ser viscuda. Es va fer metge i infermer, sense prendre en consideració els riscos que corria, i en aquella «colònia de mort», com era anomenada l'illa, va portar-hi la llum de l'amor. La lepra el va afectar també a ell, signe d'una compartició total amb els germans i germanes pels quals havia donat la vida. El seu testimoni és molt actual en els nostres dies, marcats per la pandèmia de coronavirus. La gràcia de Déu actua certament en el cor de molts que, sense destacar, es desgasten pels més pobres en una concreta compartició.

4. Necessitem, doncs, adherir-nos amb plena convicció a la invitació del Senyor: «Convertiu-vos i creieu en la bona nova» (Mc 1,15). Aquesta conversió consisteix, en

primer lloc, a obrir el nostre cor per a reconèixer les múltiples expressions de la pobresa i manifestar el Regne de Déu mitjançant un estil de vida coherent amb la fe que professem. Sovint els pobres són considerats com persones separades, com una categoria que requereix un particular servei caritatiu. Seguir Jesús implica, en aquest sentit, un canvi de mentalitat, és a dir, acollir el repte de compartir i participar. Convertir-nos en els seus deixebles implica l'opció de no acumular tresors a la terra, que donen la il·lusió d'una seguretat en realitat fràgil i efímera. Per contra, requereix la disponibilitat per alliberar-se de qualsevol vincle que impedeixi assolir la veritable felicitat i benaurança, per a reconèixer el que és durador i que no pot ser destruït per res ni per ningú (cf. Mt 6,19-20).

L'ensenyament de Jesús també en aquest cas va a contracorrent, perquè promet el que només els ulls de la fe poden veure i experimentar amb absoluta certesa: «I tothom qui pel meu nom hagi deixat cases, germans, germanes, pare, mare, fills o camps, en rebrà cent vegades més i posseirà la vida eterna» (Mt 19,29). Si no s'escull convertir-se en pobres de les riqueses efímeres, del poder mundà i de la vanaglòria, mai no es podrà donar la vida per amor; es viurà una existència fragmentària, plena de bons propòsits, però ineficaç per a transformar el món. Es tracta, per tant, d'obrir-se amb decisió a la gràcia de Crist, que pot fer-nos testimonis de la seva caritat sense límits i retornar credibilitat a la nostra presència en el món.

5. L'Evangelí de Crist impulsa a estar especialment atents als pobres i demana reconèixer les múltiples formes de desordre moral i social que generen sempre noves formes de pobresa. Sembla que s'està imposant la idea que els pobres no sols són responsables de la seva condició, sinó que constitueixen una càrrega intolerable per a un sistema econòmic que posa en el centre els interessos d'algunes categories privilegiades. Un mercat que ignora o selecciona els principis ètics crea condicions inhumanes que s'abaten sobre les persones que ja viuen en condicions precàries. S'assisteix així a la creació de trampes sempre noves d'indigència i exclusió, produïdes per actors econòmics i financers sense escrúpols, mancats de sentit humanitari i de responsabilitat social.

L'any passat, a més, es va afegir una altra plaga que va produir ulteriorment més pobres: la pandèmia, la qual continua trucant a les portes de milions de persones i, quan no porta amb ella mateixa el sofriment i la mort, és de totes maneres portadora de pobresa. Els pobres han augmentat desproporcionadament i, per desgràcia, continuaran augmentant en els propers mesos. Alguns països, a causa de la pandèmia, estan patint gravíssimes conseqüències, de manera que les persones més vulnerables estan privades dels béns de primera necessitat. Les llargues files enfront dels menjadors per als pobres són el signe tangible d'aquest deteriorament. Una mirada atenta exigeix que es trobin les solucions més adequades per a combatre el virus a nivell mundial, sense apuntar a interessos partidistes. En particular, és urgent donar respostes concretes als qui pateixen la desocupació, que colpeja dramàticament molts pares de família, dones i joves. La solidaritat social i la generositat de la qual moltes persones són capaces, gràcies a Déu, unides a projectes de promoció humana a llarg termini, estan aportant i aportaran una contribució molt important en aquesta conjuntura.

6. Això no obstant, resta obert l'interrogant, que no és obvi en absolut: com és possible donar una solució tangible als milions de pobres que sovint només troben indiferència, o fins i tot enuig, com a resposta? Quin camí de justícia s'ha de recórrer perquè se superin les desigualtats socials i es restableixi la dignitat humana, moltes vegades trepitjada? Un estil de vida individualista és còmplice en la generació de pobresa, i sovint descarrega damunt els pobres tota la responsabilitat de la seva condició. Això no obstant, la pobresa no és fruit del destí sinó conseqüència de l'egoisme. Per tant, és decisiu donar vida a

processos de desenvolupament en els quals es valorin les capacitats de tots, perquè la complementaritat de les competències i la diversitat de les funcions donin lloc a un recurs comú de participació. Hi ha moltes pobreses dels «rics» que podrien ser guarides per la riquesa dels «pobres», si només es trobessin i es coneguessin! Ningú no és tan pobre que no pugui donar quelcom de si mateix en la reciprocitat. Els pobres no poden ser només els que reben; cal posar-los en condicions de poder donar, perquè saben bé com poden correspondre. Quants exemples de compartició hi ha davant dels nostres ulls! Els pobres ens ensenyen sovint la solidaritat i la compartició. És cert, són persones a les quals els manca alguna cosa, sovint els manquen moltes coses i fins i tot el més necessari, però no els manca tot, perquè conserven la dignitat de fills de Déu que res ni ningú no els pot prendre.

7. Per això es requereix un enfocament diferent de la pobresa. És un repte que els governs i les institucions mundials han d'afrontar amb un model social previsor, capaç de respondre a les noves formes de pobresa que afecten el món i que marcaran les properes dècades de manera decisiva. Si es margina els pobres com si fossin els culpables de la seva condició, aleshores el concepte mateix de democràcia es posa en crisi i tota política social es converteix en fracàs. Amb gran humilitat hauríem de confessar que pel que fa als pobres som sovint incompetents. Es parla d'ells en abstracte, ens aturem en les estadístiques i es pensa a provocar commoció amb algun documental. La pobresa, per contra, hauria de suscitar una planificació creativa, que permeti augmentar la llibertat efectiva per a poder realitzar l'existència amb les capacitats pròpies de cada persona. Pensar que la llibertat es concedeix i incrementa per la possessió de diners és una il·lusió de la qual cal allunyar-se. Servir eficaçment els pobres impulsa a l'acció i permet trobar els mitjans més adequats per aixecar i promoure aquesta part de la humanitat, massa vegades anònima i sense veu, però que té impresa en ella mateixa el rostre del Salvador que demana ajuda.

8. «De pobres, en tindreu sempre amb vosaltres» (Mc 14,7). És una invitació a no perdre mai de vista l'oportunitat que se'ns ofereix de fer el bé. En el fons es pot entreveure l'antic manament bíblic: «Quan en una de les ciutats del país que el Senyor, el teu Déu, et dona, hi hagi un pobre entre els teus germans, no endureixis el cor, no tanquis la mà al teu germà pobre. Obre-li la mà i presta-li generosament tot el que li faci falta. [...] Dona-li generosament i no a contracor. Així el Senyor, el teu Déu, et beneirà en tots els teus treballs i en tot el que emprenguis. Mai no faltaran pobres en el país» (Dt 15.7-8.10-11). L'apòstol Pau se situa en la mateixa línia quan exhorta els cristians de les seves comunitats a socórrer els pobres de la primera comunitat de Jerusalem i a fer-ho «no de mala gana ni per força, perquè Déu estima el qui dona amb alegria» (2Co 9,7). No es tracta d'alleugerir la nostra consciència donant alguna almoïna, sinó més aviat de contrastar la cultura de la indiferència i la injustícia amb què tractem els pobres.

En aquest context també és bo recordar les paraules de sant Joan Crisòstom: «El qui és generós no ha de demanar comptes de la conducta, sinó només millorar la condició de pobresa i satisfer la necessitat. El pobre només té una defensa: la seva pobresa i la condició de necessitat en què es troba. No li demanis res més; però encara que fos l'home més malvat del món, si li falta l'aliment necessari, alliberem-lo de la fam. [...] L'home misericordiós és un port per a qui està en necessitat: el port acull i allibera del perill a tots els naufragis; ja siguin malvats, bons, o siguin com siguin aquells que es trobin en perill, el port els protegeix dins la seva cala. Per tant, també tu, quan vegis en terra un home que ha patit el naufragi de la pobresa, no jutgis, no demanis comptes de la seva conducta, sinó allibera'l de la desgràcia» (Discursos sobre el pobre Llàtzer, II, 5).

9. És important que s'augmenti la sensibilitat per a comprendre les necessitats dels pobres, sempre en moviment com ho són les condicions de vida. De fet, avui, a les zones econòmicament més desenvolupades del món, s'està menys disposat que en el passat a enfrontar-se a la pobresa. L'estat de relatiu benestar al qual s'està acostumat fa més difícil acceptar sacrificis i privacions. S'és capaç de tot, per tal de no perdre el que ha estat fruit d'una conquesta fàcil. Així, es cau en formes de rancúnia, de nerviosisme espasmòdic, de reivindicacions que porten a la por, a l'angoixa i, en alguns casos, a la violència. No és aquest, el criteri sobre el qual construir el futur; amb tot, però, aquestes també són formes de pobresa de les quals no es pot apartar la mirada. Hem d'estar oberts a llegir els signes dels temps que expressen noves modalitats per a ser evangelitzadors en el món contemporani. L'ajuda immediata per a satisfer les necessitats dels pobres no ha d'impedir-nos ser previsors a l'hora de posar en pràctica nous signes de l'amor i de la caritat cristiana com a resposta a les noves formes de pobresa que experimenta la humanitat d'avui.

Desitjo que la Jornada Mundial dels Pobres, que arriba a la cinquena edició, arrelhi cada vegada més en les nostres Esglésies locals i s'obri a un moviment d'evangelització que en primera instància surti a l'encontre dels pobres, allí on siguin. No podem esperar que truquin a la nostra porta, és urgent que anem nosaltres a trobar-los a casa seva, als hospitals i a les residències assistencials, als carrers i als racons foscos on a vegades s'amaguen, als centres de refugi i acolliment... És important entendre com se senten, què senten i quins desitjos tenen en el cor. Fem nostres les urgents paraules de Primo Mazzolari: «Voldria demanar-los que no em preguntin si hi ha pobres, qui són i quants són, perquè em fa por que aquestes preguntes no siguin una distracció o el pretext per apartar-se d'una indicació precisa de la consciència i del cor. [...] Mai no he comptat els pobres, perquè no es poden comptar: als pobres se'ls abraça, no se'ls compta» (*Adesso*, n. 7, 15 d'abril de 1949). Els pobres són enmig nostre. Com en seria, d'evangèlic, que poguéssim dir amb tota certesa: també nosaltres som pobres, perquè només així aconseguirem reconèixer-los realment i fer-los part de la nostra vida i instruments de salvació.

Francesc

Roma, Sant Joan del Laterà, 13 de juny de 2021, Memòria litúrgica de sant Antoni de Pàdua